

7 MEEDOEN IN PERSPECTIEF

7 MEEDOEN IN PERSPECTIEF

Remco Hoekman, Fons Kemper,
Madeleine Frelier en Koen Breedveld
(W.J.H. Mulier Instituut)

Samenvatting

Het beleidsprogramma *Meedoen* is gericht op het bevorderen van de sportdeelname van allochtonen in brede zin, bij voorkeur binnen de sportverenigingen. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het bereik (aantal lidmaatschappen) en de betrokkenheid (in opvoedkundige en sociaal opzicht) van allochtonen bij verenigingen die participeren in het programma *Meedoen*. De ledentellingen laten zien dat er een groei is van allochtone leden bij de deelnemende sportverenigingen. Deze sportdeelname is overigens nog wel gekoppeld aan stereotype sportpatronen, waarnaast de sportsocialisatie van allochtone meisjes vooral via mannelijke familieleden lijkt te lopen. Culturele factoren zorgen er nog altijd voor dat allochtonen minder sporten dan autochtonen, die verenigingssport als een 'verplicht' onderdeel van de opvoeding zien. Niet alleen kennen allochtonen minder belang toe aan verenigingssport, ook weerhouden kledingvoorschriften en het spelen voor gemengd publiek allochtone meisjes van verenigingssport.

De opvoedkundige en sociale functies worden binnen de vereniging vormgegeven. Goede omgangsvormen zijn daarbij van groot belang, waarvoor vooral is geïnvesteerd in de kwantiteit en kwaliteit van het verenigingskader. Zowel autochtonen als allochtonen onderschrijven de opvoedkundige rol van de vereniging. Daarnaast vormt de sportvereniging een hechte gemeenschap, waarbij het gevoel van onderlinge verbondenheid sterk is. Deze verbondenheid en de contacten binnen de vereniging worden overigens niet doorgetrokken buiten de vereniging.

7.1 Achtergrond en aanleiding

De rijksoverheid zet al bijna een kwart eeuw in op het vergroten van de sportdeelname van allochtonen. In 1985 werd met de nota *Sport en minderheden* een start gemaakt door het toenmalige Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (Ministerie van WVC, 1985). De nota was vooral gericht op de integratie van minderheden in de sport. Het simpelweg deelnemen aan sport dus, ongeacht het verband of in welk gezelschap. Deze keuze voor integratie in de sport vertaalde zich in de sturing op 'samen' sporten en op de mogelijkheid tot 'apart' sporten. De beleidspartners vulden deze tweeledige visie van het ministerie verschillend in. Gemeenten richten zich voor een groot deel alleen op het samen sporten (Lagendijk & Van der Gugten, 1996). Vooral de projecten ter stimulering van sportdeelname van allochtonen die onderdeel waren van een bredere aanpak, bleken succesvol. In de jaren negentig was het beleid gericht op de integratie van allochtonen in bestaande organisaties en verenigingen. Maar de 'openstelling' van verenigingen vond weinig weerklank aan de basis. Het beleid resulteerde niet in de gewenste integratie van allochtonen in de verenigingssport. Lagendijk & Van der Gugten (1996) constateerden dat juist daardoor twee sportstromingen ontstonden: buurtsport en verenigingssport. De buurtsport als nieuw organisatorisch kader weet de aandacht van de allochtonen wel te trekken, waar deze groep bij de verenigingssport nog altijd ondervertegenwoordigd blijft.

In 2005 verscheen de nota *Tijd voor Sport* van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (Ministerie van VWS, 2005). In deze nota ging de aandacht onder andere uit naar de multiculturele samenleving die Nederland kenmerkt. Met de pijler *Meedoen* van het sportbeleid wil het kabinet ondermeer bereiken dat alle groepen participeren in sport. In het programma *Meedoen alle jeugd door sport* (verder programma

In het programma Meedoen staat de rol van verenigingen juist centraal. Zij voeren de acties in het kader van het programma uit en beschikken in veel gevallen over een eigen budget daarvoor

Meedoen) wordt de nadruk gelegd op het bevorderen van de sportdeelname van allochtonen. Het streven is om ontmoeting, binding, opvoeding

en integratie van allochtone jeugd – en hun ouders – in en door sport te stimuleren. Het programma richt zich met name op de toeleiding van allochtone jeugd naar de sportverenigingen: zowel vanwege de kansen die het verenigingsverband biedt voor integratie als vanwege de achterstand in sportdeelname, die vooral tot uitdrukking komt in een lager percentage lidmaatschappen bij sportverenigingen van deze groepering.

Bij het programma *Meedoen* is ingezet op samenwerking tussen verenigingen¹ en buurten. Door via de bonden verenigingen te selecteren in de steden van het programma *Meedoen* (gebaseerd op het percentage allochtonen van de stadsbevolking) is getracht om ook het draagvlak voor de integratie van allochtonen te bewerkstelligen. Een groot struikelblok in eerdere beleidsprogramma's bleek immers de medewerking van verenigingen, die geen rol voor henzelf zagen weggelegd op dit terrein. In het programma *Meedoen* staat de rol van verenigingen juist centraal. Zij voeren de acties in het kader van het programma uit en beschikken in veel gevallen over een eigen budget daarvoor. De doelstellingen zijn geformuleerd in termen van vergroting van de deelname van jeugdigen bij de betrokken verenigingen en clubs. De aandacht is vooral gericht op de georganiseerde verbanden. De al dan niet vermeende opvoedkundige en integrerende waarden van een sportvereniging spelen een belangrijke rol in deze focus op de verenigingssport.

In dit artikel bezien wij de rol van de vereniging voor de sociale integratie. Dat gebeurt aan de hand van gegevens die verzameld zijn binnen het programma *Meedoen*. Naast de 'harde' lidmaatschapscijfers hebben we oog voor de opvoedkundige en sociale functie van de sportvereniging. In hoeverre weet de vereniging

zich als een socialisatie-instrument te ontpoppen? We gaan in op de knelpunten die zijn verbonden aan de verenigingssport maar ook op de kansen die er voor de verenigingen liggen.

7.2 Theoretische perspectieven

Sportdeelname en de rol van de vereniging bij de sociale integratie is veelvuldig onderwerp van onderzoek. Hierbij wordt vaak gerefereerd aan de algemene maatschappelijke waarde van sport. Sport is volgens zeggen goed voor velerlei zaken, zoals gezondheid, normen en waarden, sociale contacten en ook integratie. Vooral wanneer de beoefening plaatsvindt in verenigingsverband. Sportdeelname is geworden tot een sociale norm waar iedereen aan zou moeten voldoen. In deze paragraaf laten we een aantal van deze onderzoeken de revue passeren om de bevindingen uit het programma *Meedoen* in een theoretisch perspectief te kunnen plaatsen.

Een belangrijk startpunt voor het programma *Meedoen*, alsook de meeste onderzoeken naar sociale integratie, is de lagere sportdeelname van allochtonen in vergelijking met autochtonen (Breedveld & Van den Broek, 2008). Binnen de groep allochtonen zijn daarnaast in tegenstelling tot de autochtonen duidelijke verschillen naar sekse. Allochtone jongens en mannen sporten meer dan allochtone meisjes en vrouwen. Dit verschil is voor de allochtone meisjes en vrouwen groter wanneer meer specifiek naar het sporten in verenigingsverband wordt gekeken.

Om deze verschillen in sportdeelname op te lossen, is het van belang dat vooral de allochtone jeugd in aanraking komt met sport en in het bijzonder de verenigingssport. Zonder een ervaring met (verenigings)sport is de stap om lid te worden van een vereniging groter. Tangen (2004) verwijst naar '*embedded expectations*' die voortkomen uit eerdere ervaringen in het leven. Ouders spelen hierbij een belangrijke rol. Kinderen van ouders die zelf sporten, of hun kinderen in aanraking laten komen met sport, zijn eerder geneigd om te gaan sporten (Elling, 2007a; Hoekman, 2009). Een 'goed voorbeeld' doet volgen.

Voor de allochtonen is het niet zo vanzelfsprekend dat sporten in verenigingsverband plaatsvindt. (Kamphuis & Van den Dool, 2008; Breedveld, 2006; Hoekman, 2009). Bij de autochtone jeugd is het sporten in verenigingsverband een haast vanzelfsprekend onderdeel van de opvoeding. Als je gaat sporten dan doe je dat bij een vereniging. De sportdeelname van allochtonen vindt voor een beperkter deel in verenigingsverband plaats dan bij autochtonen het geval is. Zij zijn vaker dan autochtonen actief in de openbare ruimte in wijken en buurten (Breedveld, 2006; Hoekman, 2009). Niettemin zijn er allochtone sportverenigingen, waar allochtonen op die wijze deelnemen aan de typisch Nederlandse sportcontext. Weliswaar zijn deze verenigingen vooral ontstaan voor de sportbeoefening van allochtone volwassenen en maar beperkt toegankelijk voor de allochtone jeugd.

Deze actieve rol van allochtone volwassenen in een verenigingcontext om hun eigen sportdeelname mogelijk te maken, is zeker geen slechte ontwikkeling. Eerder werd al gerefereerd aan de positieve uitwerking van sportdeelname van ouders op de sportdeelname van de kinderen, maar daarnaast is de bekendheid met de verenigingsstructuur ook van belang. Kinderen in verenigingsverband laten sporten vraagt namelijk ook wat van de ouders. Al is het alleen maar omdat het kind gebracht en gehaald moet worden, een verenigingslidmaatschap niet gratis is en er bij voorkeur nog vrijwilligerswerk moet worden verricht. Een ouder moet dit er wel voor over hebben. Elling (2007b) geeft aan dat men zich wel moet afvragen in hoeverre jongeren ergens wel of juist niet bij *willen*, *mogen* en/of *kunnen* horen. *Mogen* allochtone kinderen van hun

ouders niet deelnemen in verenigingsverband omdat het bijvoorbeeld te duur is of *willen* de kinderen zelf liever de vrijheid van het sporten in de openbare ruimte? Niet in alle culturen is de verenigingscultuur even vanzelfsprekend. Waarom een duur lidmaatschap bij een sportvereniging terwijl op het plein elke dag gratis gevoetbald kan worden? Allochtone ouders en autochtone ouders hebben als gevolg van de eigen ervaringen een ander beeld bij sportbeoefening. De autochtone ouders zijn opgegroeid met de verenigingscultuur en willen dit hun kind ook meegeven. Voor allochtone ouders gaat dit niet op. Voor hen was sport veelal gekoppeld aan onderwijs of iets dat op straat werd gedaan. Naast financiële drempels voor lidmaatschap zijn er ook culturele drempels te slechten om het lidmaatschap van allochtone kinderen bij sportverenigingen te vergroten. In de literatuur wordt maar beperkt ingegaan op de invloed van allochtone ouders op de sportdeelname van allochtone kinderen.

Wel is in de literatuur veel aandacht voor het belang van sporten en het verbindende karakter van verenigingssport. Dit wordt onder andere door Putnam (2000) onder woorden gebracht in zijn boek *Bowling Alone*. Bij sport is volgens Putnam sprake van *bonding* en *bridging*. Sport helpt niet alleen om de binding binnen homogene groepen te verbeteren (*bonding*), maar ook om bruggen te slaan tussen maatschappelijke groepen (*bridging*). Hiermee refereert Putnam aan de functie van 'strong ties', de sterke banden tussen een homogene groep mensen, en 'weak ties', de zwakke banden tussen een heterogene groep mensen, van Granovetter (1973). Granovetter hecht overigens vooral waarde aan de zogenaamde *weak ties*. De *weak ties*, die refereren aan kennissen en losse contacten, zijn volgens hem waardevol voor mensen om hun positie in de maatschappij te verbeteren. Burt (2001) is echter van mening dat losse contacten weliswaar gebruikt kunnen worden om nieuwe kennis te vergaren, maar dat sterke banden mensen helpen om hier ook echt gebruik van te maken. Sport, vooral in verenigingsverband, kan een belangrijke rol spelen bij het vergroten van de *strong ties* en *weak ties* en lijkt daarmee per definitie van maatschappelijke waarde.

Critici stellen echter dat sport zich kenmerkt door een 'wij-' en 'zij-' cultuur, waarbij insluiten leidt tot uitsluiten (Bourdieu, 1979). Bourdieu geeft in zijn *distinction* theorie aan dat sportverenigingen gezien hun karakter van zelfgekozen verband eerder uitsluiten dan insluiten. Van der Meulen (2007 en H. 8 in deze bundel) spreekt van drie mogelijke invalshoeken om naar sportverenigingen te kijken. De eerste invalshoek sluit aan bij de ideeën van Putnam (2000), waarbij sportverenigingen vooral 'verbinden'. De tweede invalshoek gaat uit van de sportvereniging als 'verdeler' van groepen. Deze invalshoek kent in Bourdieu (1979) met zijn *distinction* theorie een belangrijke vertegenwoordiger. Een derde invalshoek omzeilt de vraag naar de beide effecten en ziet de sportvereniging als een organisatorisch kader waarin mensen vooral 'tijd verdrijven'.

Het programma *Meedoen* heeft zijn basis in de invalshoek van Putnam, waar de sportvereniging als verbinder fungeert. *Meedoen* is ontwikkeld om de specifieke kenmerken van sport te benutten om de participatie in de maatschappij van allochtone jeugd te bevorderen. De nadruk ligt hierbij, naast participeren, op 'integreren' en 'opvoeden'. Het is echter de vraag in hoeverre deze doelstellingen in werkelijkheid door sportverenigingen kunnen worden gerealiseerd. Het is daarom beleidsmatig en wetenschappelijk interessant om te bezien in hoeverre contacten met andere groepen tot stand komen, zich uitstrekken buiten de vereniging en of deze bijdragen aan onderling begrip, respect en vertrouwen en bredere maatschappelijke participatie.

Een ander punt van aandacht zijn de stereotype sportbeelden. Negen bonden participeren in het programma *Meedoen*. Bonden met een verschillend imago en een verschillende aantrekkingskracht op bepaalde bevolkingsgroepen. Voor een aantal bonden zal het relatief eenvoudig zijn om niet-westerse allochtonen naar zich toe te trekken vanwege de aantrekkingskracht die zij hebben op niet-westerse allochtonen. Zo profiteren

voetbal en vechtsporten van de fysieke kracht en onderlinge strijd gekoppeld aan mannelijke kameraadschap, die kenmerkend zijn voor deze sporten en belangrijke aspecten zijn in het leven van lagere sociale klassen en etnische minderheden (Elling, 2007b). Traditionele sociaal normatieve beeldvorming speelt ook een rol (Elling & Knoppers, 2005). Niet-westerse allochtonen zetten eerder een stap naar sporten met een gekleurd imago, zoals voetbal, basketbal, vechtsporten en honk- en softbal. Deze beeldvorming wordt onder andere beïnvloed door de prestaties van topsporters met een vergelijkbare etnische achtergrond, die de functie van rolmodel kunnen vervullen. Door de sociaalnormatieve beeldvorming overheerst het idee dat ze bij andere sporten (zoals gymnastiek, zwemmen en korfbal) minder welkom zijn. Elling (2007b) wijst in dit kader ook op de interactie tussen etnische en seksespecifieke beeldvorming en sportkeuzes. Vooral de relatief hoge participatie van allochtone meisjes aan traditionele mannensporten als voetbal en vechtsporten springt in het oog. De sportsocialisatie van allochtone meiden lijkt vooral te lopen via mannelijke familieleden, 'witte' (lagere klasse) meisjessporten als turnen, korfbal en handbal worden zelden gekozen.

7.3 Onderzoekopzet

Om zicht te krijgen op de sportparticipatie van de allochtone jeugd in sportverenigingen bij de deelnemende bonden en de verschillen tussen deze sportbonden, zijn kwantitatieve metingen uitgevoerd. De sportbonden hebben door middel van ledentellingen het aantal (allochtone en autochtone) jeugdleden in 2007 en in 2008 inzichtelijk gemaakt.² Daarnaast is een verdiepingsstudie gehouden bij 44 deelnemende verenigingen, die gericht is op het vaststellen van de mate waarin de betrokken verenigingen erin slagen zich (meer) open te stellen voor allochtonen. De verdiepingsstudie gaat nader in op het integratie- en opvoedingsproces dat binnen de verenigingen zelf plaatsvindt. Daarmee zorgt de verdiepingsstudie voor een belangrijke aanvulling op de ledentellingen waarin alleen (kale) cijfers beschikbaar komen over de ontwikkeling van de sportdeelname en het percentage allochtone jeugd dat lid is van een sportvereniging.

Voor de verdiepingsstudie is gebruik gemaakt van vragenlijsten en interviews.³ De vragenlijsten zijn afgenomen bij bestuursleden, de contactpersoon voor het *Meedoen* project, coaches of trainers, allochtone en autochtone leden en hun ouders. Alle vragenlijsten bevatten een algemeen blok met vragen over de kenmerken van die persoon, betrokkenheid bij de club, contacten bij de club, oordeel over het integratieproces en over de opvoedkundige waarde van het sporten bij de club. De aanvullende interviews hebben bij twintig verenigingen plaatsgevonden. In deze interviews kunnen mensen in hun eigen woorden de situatie bij de vereniging beschrijven en met eigen voorbeelden de situatie en hun gevoelens daarover illustreren. Bij de aanvullende interviews, aan de hand van een topic lijst, zijn dezelfde personen betrokken die de vragenlijst hebben ingevuld. Hierbij is groepsgewijs te werk gegaan, waarbij allochtone en autochtone jeugdleden apart in groepsverband zijn geïnterviewd. Ditzelfde gold voor de ouders van de jongere allochtone en autochtone jeugdleden (6-12 jaar). Met het kader van de vereniging (bestuurslid, contactpersoon van programma *Meedoen*) is ook een groepsinterview gehouden.

7.4 Resultaten *Meedoen*

Het programma *Meedoen* kende een ongelijke start. De samenwerkende elf gemeenten en negen bonden hebben op verschillende momenten verenigingen benaderd om deel te nemen aan het project. Dat proces heeft zich gespreid over een periode van anderhalf jaar. Hierdoor is ten tijde van het onderzoek een deel van de verenigingen al in volle gang met het project, terwijl andere verenigingen zich nog in de opstartfase bevinden (Breedveld et al., 2008; Breedveld et al., 2007). Dit maakt het weliswaar lastig om een zuivere vergelijking tussen de bonden te maken, maar biedt wel mogelijkheden om opstartproblemen en continuïteitsvraagstukken in het onderzoek te betrekken.

In het resultaatdeel van dit hoofdstuk beschrijven we de eerste bevindingen van het onderzoek naar het *Meedoen* programma. We trappen af met een overzicht van de beleidsuitgangspunten van de bonden en de uitvoeringsprogramma's van verenigingen. Daarna bespreken we de resultaten van de kwantitatieve ledentellingen en de kwalitatieve verdiepingsstudie.

7.4.1 Beleid bonden en verenigingen

Een analyse van de projectplannen laat zien dat een grote diversiteit aan activiteiten ontplooid is en gaat worden in de komende jaren. Bondsplannen zijn hierbij sturend. In de projectplannen van de bonden zijn vier thema's te onderscheiden die in meer of mindere mate aan bod komen:

- Kennismakingsactiviteiten op school en in de buurt, gebruik van rolmodellen en publiciteit;
- Verenigingsondersteuning, kaderopleidingen en planvorming;
- Flexibele (*light*) lidmaatschappen / beperkte kosten lidmaatschap (jeugdportfonds);
- Betrokkenheid (allochtone) ouders en vrijwilligersinzet.

Bij de uitwerking van deze vier thema's is duidelijk aangegeven, dat de te ontplooiende activiteiten niet alleen voor allochtonen zijn. Veel verenigingen en bonden willen het stigma 'allochtonenproject' vermijden. Zij richten zich op 'iedereen', en willen hierin geen onderscheid tussen allochtone jeugd en autochtone jeugd maken. Bij de selectie van de wervingsgebieden wordt door gemeenten en verenigingen wel gekozen voor

buurten en scholen waar sprake is van een meer dan gemiddeld percentage allochtonen. Een nadrukkelijk onderscheid in westerse en niet-westerse allochtonen wordt niet gemaakt. Ondanks het feit dat verenigingen zich op iedereen richten, streven ze wel na dat de activiteiten meer aantrekkingskracht hebben op allochtonen. Zo werken veel verenigingen met allochtone topsporters als rolmodel, die de aantrekkingskracht van de sport voor de doelgroep moet vergroten. Verder houden ze rekening met culturele verschillen, doen ze extra pogingen om ouders te betrekken bij het project en stemmen ze het sportaanbod af op de doelgroep. Verenigingen geven hierbij aan dat ze absoluut niet voornemens zijn om te gaan 'pamperen'. Niemand krijgt een voorkeursbehandeling.

De verenigingen onderschrijven duidelijk de participatiedoelstelling – het echte meedoen – voor de allochtone jeugd. Enerzijds vanwege de sociaal-maatschappelijke verantwoordelijkheid die ze willen nemen. 'Onze vereniging vormt echt geen afspiegeling van de buurt' en 'Hier kunnen wij de jeugd regels leren en laten zien waar de grenzen liggen', zijn uitspraken die door bestuurders en trainers in dit verband zijn gedaan. Anderzijds zijn nieuwe jeugdleden voor de toekomst van iedere vereniging van belang. Voor verenigingen is ledenwerving en –behoud nog altijd het belangrijkste knelpunt, op de voet gevolgd door kader/vrijwilligers (Kalmthout et al., 2009). Dus geldt: 'ieder lid is er één'. Veel verenigingen willen daarom, naast de aandacht voor ledengroei bij de allochtone jeugd, ook een verbreding van de werving naar Nederlandse jeugd open houden ('sport is er voor iedereen').

Voor het werven zetten verenigingen in op clinics, demo's, try-outs en open dagen in de buurten en wijken. Daarnaast worden de pijlen op de scholen gericht. Hier worden de kennismakingsactiviteiten van de verenigingen aangeduid als: introductielessen, sport op school, naschoolse sport enz. De grondgedachte is steeds gelijk: laagdrempelige activiteiten aanbieden die de aantrekkelijke kanten van de sport laten zien. Je

Als het bijvoorbeeld gaat om het betrekken van allochtone meisjes bij sport, geven verenigingen aan dat de (basis)school de beste partner voor de vereniging is. De school biedt een beschermde en veilige omgeving

ziet duidelijk dat verenigingen zich daarbij bewust zijn van mogelijke culturele en financiële drempels, die ook in onderzoeken vaak worden gesignaleerd (Elling, 2007b;

Jehoel-Gijsbers, 2009). Als het bijvoorbeeld gaat om het betrekken van allochtone meisjes bij sport, geven verenigingen aan dat de (basis)school de beste partner voor de vereniging is. De school biedt een beschermde en veilige omgeving. Er is nog geen uitgesproken onderscheid in de benadering van jongens en meisjes, en kledingvoorschriften zijn vaak nog niet aan de orde. In het voortgezet onderwijs verandert dat snel en zijn de kansen vaak al gekeerd. Veel verenigingen zien bij allochtone meisjes een uitval omstreeks het twaalfde jaar. Bij zwemmen, dansen en gymnastiek wordt dit het vaakst gemeld.

Hoog op de agenda bij bonden en verenigingen staat ook dat er een voldoende en kwalitatief goed opgeleid kader voor de nieuwe leden beschikbaar moet zijn. Een realistisch streven, als bedacht wordt dat 40 procent van de verenigingen in de verdiepingsstudie meldt dat zij niet over voldoende vrijwilligers beschikken. Sommige bonden hebben speciaal voor het programma *Meedoen* cursussen of cursusmodules ontwikkeld die aangeboden worden aan verenigingen om bestaand of nieuw kader op dit punt bij te scholen.

De mogelijkheid om zelf kader te kunnen werven en aanstellen is voor verenigingen ook een motief geweest voor deelname. 'Wij konden ouders van allochtone kinderen een jurycursus laten volgen en ze zo een plek in onze vereniging geven. Zonder dit project was dit niet mogelijk geweest.' (bestuurslid vereniging).

Verenigingen achten kwaliteit van belang om de nieuwe allochtone leden op een goede manier op te vangen en de leden te behouden voor de vereniging. Daarnaast wordt in het programma *Meedoen* van het kader verwacht dat ze een opvoedkundige rol vervullen en normen en waarden overbrengen die de integratie binnen de vereniging bevordert. Onder meedoen wordt namelijk niet enkel verwezen naar het praktische meedoen aan sport, meedoen heeft ook een integratieve betekenis.

7.4.2 Kwantitatieve monitoring – bereik van *Meedoen*

Het programma *Meedoen* kent een uitgebreide monitoring. Zo houden bonden en verenigingen de ledenaantallen nauwgezet bij en verstrekken deze, met een onderscheid naar etniciteit, voor monitordoeleinden. In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de resultaten van de ledentellingen uit 2007 en 2008 (Frelier & Breedveld, 2008).

Tabel 1
Aantal extra leden bij bonden en *Meedoen*-clubs tot 23 jaar, naar etniciteit en geslacht (2007-2008)

Bonden	<i>Meedoen</i> -clubs	Totaal		Autochtoon		Niet-westers allochtoon		Niet-westers allochtone meisjes	
		extra leden*	Gemiddeld per club	extra leden	Gemiddeld per club	extra leden	Gemiddeld per club	extra leden	Gemiddeld per club
JBN	25	634	25	333	13	324	13	72	3
Atlet.	20	-10	-1	-128	-6	108	5	47	2
KNBSB	10	175	18	-54	-5	233	23	68	7
KNGU	26	1006	39	670	26	336	13	239	9
KNKF	100	3062	31	729	7	2174	22	911	9
KNKV	20	-53	-3	-111	-6	64	3	44	2
KNVB	272	6046	22	3723	14	2323	9	224	1
KNZB	33	905	27	766	23	65	2	36	1
NBB	31	151	5	9	0	137	4	42	1
Totaal	537	11916	22	5937	11	5764	11	1683	3

Leeswijzer: JBN heeft 25 *Meedoen* clubs. Er zijn totaal 634 nieuwe leden bijgekomen, per club zijn dat er gemiddeld 25. De judobond heeft 333 extra autochtone leden, per club gemiddeld 13 leden, idem voor niet-westerse allochtone leden en niet-westerse allochtone meisjes.

* De categorieën westerse allochtonen en 'onbekend' zijn niet vermeld in de tabel. Hierdoor tellen de aantallen extra autochtone en extra niet-westerse allochtone leden niet exact op tot het totaal aantal extra leden.

Het programma *Meedoen* heeft in haar eerste jaren een goede start gemaakt. Uit de tellingen bij de bonden is gebleken dat alle bonden er in zijn geslaagd om meer niet-westerse allochtone leden aan te trekken. De meeste nieuwe niet-westerse allochtone leden hebben zich aangemeld bij de KNVB, KNKF, KNGU en JBN. Het gemiddelde aantal nieuwe niet-westerse allochtone leden per club is bij de KNBSB en KNKF het hoogst. Op basis van de stereotype sportbeelden is vooral de stijging bij de KNGU opmerkelijk. De overige bonden vertegenwoordigen de reeds gekleurde sporttakken, waar allochtonen zich al meer welkom voelden. Gymnastiek en turnen konden nog niet op veel belangstelling rekenen en hebben, waarschijnlijk door het 'meisjesimago', vooral allochtone meisjes als lid aangemeld gekregen. De stijging van de KNGU is hiermee veel opmerkelijker en waardevoller dan die van de KNVB of KNKF, omdat het wijst op een wijziging in de beeldvorming en het imago van een sporttak. De sportsocialisatie van allochtone meisjes lijkt uitgezonderd op de deelname aan turnen en gymnastiek nog altijd met name te verlopen via de mannelijke familieleden,

getuige de toestroom van allochtone meisjes bij de gekleurde 'mannelijke' sporten voetbal en vecht- en verdedigingsporten.

Bij de bonden die meedoen aan het programma is het aantal niet-westerse allochtone leden met 26 procent gestegen. Het aantal autochtone leden is bij deze bonden met 10 procent gestegen. Hiermee is het percentage niet-westerse allochtonen in het ledenbestand bij deze verenigingen toegenomen.

De vraag blijft natuurlijk of dit een groei is die uitsluitend is toe te schrijven aan het programma en de inspanningen van betrokken bonden, verenigingen en gemeenten. Het kan ook een autonome groei betreffen. Om te bezien in hoeverre een autonome groei in deze periode bij de betreffende verenigingen te verwachten was, is gebruik gemaakt van de ledentalstatistieken van NOC*NSF. Het betreft overigens een indicatieve vergelijking omdat de meetmomenten niet precies samenvallen en de onderzoekspopulaties afwijken.

Tabel 2 Landelijke ledengroei¹ en ledengroei² tot 23 jaar bij Meedoen clubs, naar geslacht (in procenten)						
Bonden	landelijke ledengroei			ledengroei Meedoen clubs		
	m	v	t	m	v	t
JBN	1	4	1	21	30	23
Atletiekunie	6	8	7	-1	0	0
KNBSB	-4	-8	-5	31	12	26
KNGU	2	4	4	16	14	14
KNKV	-1	4	2	-2	-2	-2
KNVB	5	22	7	12	26	13
KNZB	-5	-5	-5	10	12	11
NBB	-12	-11	-12	4	5	5

1 Landelijke cijfers van NOC NSF in de periode tussen 2006 en 2007 van jongeren tot 18 jaar.

2 Cijfers van Meedoen clubs in de periode tussen 2007 en 2008 van jongeren tot 23 jaar.

De verenigingen die participeren in het project hebben meer leden gekregen, waarbij vooral het allochtone deel in omvang is toegenomen. Het project lijkt hiermee, vanuit participatie-oogpunt, een succesvolle start te kennen.

7.4.3 Kwalitatieve monitoring – functies van Meedoen⁴

Participeren alleen is niet genoeg. Het deelnemen is een voorwaarde om andere, verder gelegen doelen te kunnen realiseren. Dat geldt zonder meer voor integratie en opvoeden. Deze laatste doelstellingen vormen de voornaamste reden om veel belang te hechten aan het sporten in verenigingsverband. We willen ook zicht hebben op de mate waarin verenigingen de toegeschreven opvoedkundige en sociale functies hebben weten waar te maken. Hoe zijn verenigingen omgegaan met de nieuwe leden en hoe verhouden leden zich onderling tot elkaar?

Deze vraag is onderzocht in de verdiepingsstudie bij 44 verenigingen. Voor de interpretatie van de resultaten uit de verdiepingsstudie is het goed om te weten dat we niet te maken hebben met een groep verenigingen die een doorsnee vormen van de betrokken bonden. Veel verenigingen uit het programma Meedoen zijn geselecteerd op basis van reputatie. Daarmee vormen zij een voorhoede, in de zin dat zij overwegend

beschikken over voldoende bestuurlijke kracht en zich interesseren voor en ervaring hebben met deze thematiek.

Integratie binnen de vereniging

De integratie binnen de vereniging wordt beschreven aan de hand van een aantal kenmerken over de sfeer, omgang, normen en waarden binnen de vereniging en betrokkenheid bij de vereniging.

Omgang

De omgang tussen allochtonen en autochtonen binnen een sportvereniging wordt van grote waarde geacht voor integratie en wederzijds begrip (Ministerie van VWS, 2006; Duyvendak et al., 1998). Het grootste deel van de leden en ouders voelt zich thuis bij de vereniging (tabel 3). Dat is bemoedigend. Weliswaar lijken de autochtone leden zich gemiddeld genomen iets meer thuis te voelen bij de vereniging dan allochtone leden (respectievelijk 94% en 87%). Dit geldt tevens voor de ouders van de autochtone leden in vergelijking met de ouders van allochtone leden (respectievelijk 88% en 77%). Niettemin voelen ook de meeste allochtone leden en ouders zich thuis bij de eigen vereniging.

Tabel 3 Leden en ouders die zich thuis voelen bij de vereniging naar etniciteit (in percentages)	
	(helemaal) mee eens
Leden	91
Allochtoon	87
Autochtoon	94
Ouders	83
Allochtoon	77
Autochtoon	88

Het feit dat zowel allochtonen als autochtonen zich in hoge mate thuis voelen bij de vereniging, schiept de verwachting dat er sprake is van een prettige omgang binnen de vereniging. Wanneer een schaal wordt gemaakt van verschillende stellingen over thuis voelen en omgangsvormen blijkt dit ook het geval te zijn. De volgende items vormen samen een betrouwbare schaal voor 'prettige omgangsvormen':

- In deze club gaan mensen op een prettige manier met elkaar om;
- ik voel me thuis bij de club;
- in de club is geen verschil in omgang met allochtone en autochtone sporters;
- er wordt rekening gehouden met de wensen en gewoonten van alle leden;
- als er in de club wordt gediscrimineerd, wordt er onmiddellijk iets van gezegd.

Zowel kader als leden en ouders zijn tevreden tot zeer tevreden over de omgangsvormen in de club. Wel valt op dat de ouders wat kritischer zijn dan de leden en het kader, en significant lager scoren. Ouders kijken op een andere manier tegen de vereniging aan dan de leden en het kader, die beiden middenin het verenigingsleven staan. De ouders zijn meer de kritische buitenwacht. Niettemin zijn ook de ouders tevreden tot zeer tevreden over de omgangsvormen.

De allochtonen en autochtonen laten geen verschillen zien in de ervaren omgangsvormen. Er is dan ook geen reden om aan te nemen dat de omgang binnen de vereniging, ook tussen allochtonen en autochtonen, problemen oplevert. Dit resultaat is in lijn met de indruk die verkregen is uit de interviews. Tijdens de

interviews werd duidelijk dat iedereen gelijk wordt behandeld en dat men rekening houdt met elkaar. De leden en de ouders waarderen dit bijzonder. Een allochtone ouder zei hierover het volgende: 'Dat ze de moeite nemen de mensen zo goed mogelijk te helpen en te respecteren, dat is het fijne van deze vereniging. (...) Hier voel ik me thuis.' Opmerkelijk is wel dat de ouders en de leden die positieve kenmerken vaak alleen toedichten aan de vereniging waar zij bijhoren. Ze wekken vaak de indruk dat het bij andere verenigingen niet zo goed gaat als bij hun eigen vereniging.

Gebruiken

Binnen de onderzochte verenigingen valt te constateren dat een aantal gebruiken van allochtonen al 'ingeburgerd' is. Nagenoeg alle verenigingen hebben aangegeven rekening te houden met de ramadan. Trainingstijden worden erop aangepast of er wordt in de trainingsinhoud rekening mee gehouden. Een bestuurslid van een vereniging beschrijft dit als volgt: 'De leden die aan de ramadan doen, gaan uit de trainingsgroep om even wat te eten en komen dan weer terug. (...) In de vereniging is dat gewoon geworden. Niemand kijkt er van op. Het hoort er gewoon bij. Zonder dat ook maar iemand hier op reageert.'

Een ander ingeburgerd gebruik is het douchen met onderbroek. Hier werd jaren geleden verbaasd tegen aan gekeken. Maar tegenwoordig niet meer. Sterker nog, in een aantal verenigingen wordt gemeld dat tegenwoordig ook de autochtonen met onderbroek aan onder de douche gaan. Wanneer gebruiken van niet-westerse allochtonen niet worden geaccepteerd, is dit veelal gerelateerd aan de spelregels van de sport. Zo zijn hoofddoeken om veiligheidsredenen bij judo en andere vecht- en verdedigingssporten niet toegestaan. Bij jurysporten als turnen en dans levert het dragen van afwijkende kleding bij een teamoptreden van een turngroep of dansgroep een lagere juryscore op, waardoor dit nooit als een mogelijkheid wordt gezien. De uitval van allochtone meisjes rond het 12e of 13e levensjaar doet zich dan ook, naast het zwemmen, vooral bij deze sporten voor.

In het kantineassortiment wordt als het om warme snacks gaat beperkt rekening gehouden met gebruiken en wensen van allochtone leden. Bestuurders geven hierbij vaak aan dat er een kaassoufflé wordt aangeboden en dat als er om gevraagd wordt men '(...) best het plakje ham voor hen uit de tosti [wil] halen' (autochtoon bestuurslid). De inrichting van de kantine is en blijft nog steeds traditioneel. De Nederlandse knusheid viert hier hoogtij.

Contacten

Het feit dat er binnen de verenigingen sprake is van prettige omgangsvormen, wil niet per definitie betekenen dat er ook sprake is van verdergaand of intensief contact met andere leden (*bridging*). Men kan bijvoorbeeld prettig met elkaar samenspelen in één team, maar niet na afloop van de wedstrijd deze samen nabespreken in de kantine en elkaar ook buiten de vereniging zien.

Vastgesteld is dat er sprake is van veel contact tussen allochtone en autochtone leden binnen de vereniging. Waar het gaat om de leden van 6-12 jaar geven de ouders aan dat huidskleur of afkomst totaal geen rol speelt in de contacten van hun kinderen met andere kinderen binnen de vereniging. 'Kinderen kijken niet naar huidskleur of afkomst. Het gaat erom of mijn kind er fijn mee kan spelen. Ze zitten ook samen in de klas en wonen bij elkaar in de buurt. Ze zijn niet anders gewend' (autochtone ouder).

Bij de leden van 13-23 jaar is het algemene beeld ook positief. Er is sprake van onderling contact en integratie wordt niet als een probleem ervaren. Wel geeft een aantal autochtone leden aan dat allochtonen leden zich

niet altijd houden aan de (ongeschreven) regels. Zij melden zich niet af, komen na de wedstrijden niet in de kantine, hebben minder betrokken ouders, of ouders die minder vaak rijden.

De resultaten doen vermoeden dat er weinig reden is tot zorg waar het aantal contacten tussen allochtonen en autochtonen betreft. Er ontstaan zogezegd veel waardevolle *weak ties* (Granovetter, 1973) binnen sportverenigingen. Niettemin blijkt uit de interviews dat de contacten met een andere etniciteit beperkt blijven tot binnen het verenigingsleven. In de overige vrije tijd wordt over het algemeen toch de voorkeur gegeven aan omgang met leeftijdsgenoten van de eigen etniciteit. De vriendengroep waar men onderdeel van uitmaakt, heeft vaak, deels als gevolg van de schoolsituatie en wijk waar men woonachtig is, een minder gekleurd karakter. 'In de vereniging zijn wel veel allochtonen, maar die zie ik naast de vereniging weinig. Ik ga vooral om met vrienden van school. Op mijn school zit geen één allochtoon, dus ik ga daar alleen om met Nederlanders' (autochtoon lid). Voor een allochtoon jeugdlid geldt het tegenovergestelde. 'Ik ga eigenlijk alleen met Mohammed buiten de vereniging om. De andere teamleden zie ik alleen op de club. Wij zitten ook bij elkaar op school, de rest niet.'

Dat het contact buiten de vereniging, zeker bij de groep 13-23 jarigen, beperkt blijft, heeft niet alleen te maken met de wijk waar men woont of de school waar men op zit. Het heeft ook met de cultuur te maken. Een autochtoon lid weet dit treffend te verwoorden. 'In de klas gaat het heel goed, maar buiten de klas trekken de Turkse meiden naar elkaar toe. Dat komt door de gebruiken die zij hebben. (...) Ik kan begrijpen dat het voor haar lastig is om dat allemaal aan Nederlanders uit te leggen.'

Op basis van de relatie tussen allochtonen en autochtonen binnen de vereniging kan geconcludeerd worden dat de integratie, in de zin van contacten opdoen, op verenigingsniveau goed verloopt. In verschillende interviews is aangegeven, dat men veel heeft geleerd van andere culturen. Hierbij dient overigens wel een kanttekening te worden geplaatst, aangezien we te maken hebben met verenigingen die een voorhoedepositie innemen. De verenigingen in de verdiepingsstudie hebben waarschijnlijk op dit terrein al enige, meestal positieve, ervaring opgedaan. Opmerkelijk is wel dat een deel van de autochtonen aangeeft dat alleen de 'goede' allochtonen lid zijn. 'Deze allochtonen zijn goed geïntegreerd en zijn niet anders dan de autochtonen. De allochtonen die je op straat ziet hangen, zijn gewoon anders' (autochtoon jeugdlid).

Betrokkenheid bij vereniging

Ouders van jonge autochtone leden (6-12 jaar) doen vaker vrijwilligerswerk dan de ouders van jonge allochtone leden (6-12 jaar). Dit resultaat is in de lijn der verwachting (tabel 4). Uit landelijk onderzoek is bekend dat 11 procent van de autochtonen sportvrijwilligerswerk verricht en 6 procent van de niet-westerse allochtonen (Goossens et al., 2008). Het is natuurlijk ook niet voor niets dat veel projecten aandacht besteden aan het versterken van de ouderbetrokkenheid onder de allochtone ouders.

	Ouders	Leden
Totaal	37	39
Etniciteit		
Allochtoon	28	28
Autochtoon	45	46

Ook voor de leden geldt dat autochtonen meer vrijwilligerswerk verrichten dan allochtonen. Niettemin verricht 28 procent van de allochtone leden die zijn bevestigd vrijwilligerswerk. Bij de autochtone leden verricht bijna de helft vrijwilligerswerk (46%). Een oorzaak voor de lagere deelname aan vrijwilligerswerk bij allochtonen is mogelijk gelegen in de financiële positie (werken op zaterdag) en de onbekendheid met de verenigingscultuur in Nederland. Niet alle allochtonen zijn immers bekend met de verenigingssituatie als ze zich in Nederland aanmelden bij een vereniging. Een allochtoon jeugdlid zegt hierover het volgende: 'Hier moet je contributie betalen, dat was bij ons niet. In Syrië kreeg ik zelfs geld. Nu moet je betalen en ook nog eens vrijwilligerswerk doen. Dat had ik nooit meegemaakt. Maar nu begrijp ik hoe het hier in Nederland gaat.'

Het hoge percentage leden dat vrijwilligerswerk verricht, is mede het gevolg van het zogeheten 'verplichte vrijwilligerswerk'. Verschillende verenigingen stellen voor de leden vanaf 16 jaar het verrichten van een paar uur vrijwilligerswerk per seizoen verplicht. Hierbij kan men denken aan het fluiten van jeugdwedstrijden, bardienst, jureren bij wedstrijden, of assisteren bij trainingen. Voor ouders van jeugdleden gelden soms ook dergelijke verplichtingen.

Opvoedkundige waarde

Naast een integratiefunctie heeft sporten bij een sportvereniging ook opvoedkundige waarde. Althans dat wordt veelal betoogd. In deze paragraaf wordt gekeken of leden en ouders dit ook ervaren, en ook hoe de vereniging invulling geeft aan deze opvoedkundige rol.

Verschillende stellingen zijn gebruikt om de opvoedkundige waarde van sport in kaart te brengen bij leden of de ouders van jeugdleden. Deze stellingen vormen samen een betrouwbare schaal voor de opvoedkundige waarde van de vereniging. De volgende stellingen maken onderdeel uit van de schaal:

- Door sport heb ik (heeft mijn kind) meer discipline gekregen;
- door sport heb ik (heeft mijn kind) meer respect gekregen voor mensen die anders zijn;
- door sport ben ik (heeft mijn kind) me prettiger gaan voelen;
- door sport heb ik (heeft mijn kind) meer zelfvertrouwen gekregen;
- door sport heb ik (heeft mijn kind) beter leren doorzetten, bijvoorbeeld als het op school of op het werk even tegenzit;
- door sport heb ik (heeft mijn kind) leren samenwerken;
- door sport presteer ik (mijn kind) beter op school of op het werk;
- door sport ben ik (is mijn kind) beter in staat om van mezelf af te bijten als het nodig is.

De leden kennen, afgaande op de scores op de schaal, een belangrijke opvoedkundige waarde toe aan de sportdeelname in de club. Hierin is geen verschil waarneembaar tussen verenigingen met veel en verenigingen met weinig allochtonen. Ook is er geen verschil waarneembaar tussen allochtone en autochtone leden. De leden vinden dat sport vooral heeft bijgedragen aan het beter leren samenwerken (72%). Een autochtoon jeugdlid geeft dit treffend weer: 'In een teamsport ben je toch op elkaar aangewezen. Je kunt alleen niet winnen, dus je moet wel samenwerken.' De leden zijn het in mindere mate eens met de stellingen dat ze door sport meer respect hebben gekregen voor mensen die anders zijn (50%) en dat ze door sport beter presteren op school of werk (41%).

De ouders vinden de sportdeelname van hun kind in verenigingsverband evenzeer van opvoedkundige waarde als de leden dat vinden. Allochtone en autochtone ouders dichten op basis van de vragenlijsten dezelfde

opvoedkundige waarde toe aan sportdeelname in verenigingsverband. In de interviews werd duidelijk dat de opvoedkundige waarde van sporten in verenigingsverband bij autochtone ouders toch nadrukkelijker en in een andere mate naar voren komt dan bij allochtone ouders. Autochtone ouders gaven meer dan eens aan dat het lid worden van een sportvereniging wordt gezien als een onderdeel van de opvoeding. 'Dat hoort erbij. Sport is een onderdeel van de opvoeding', aldus een autochtone moeder. Een andere autochtone moeder zei hierover het volgende: 'Mijn kind moet sporten. Dat moest ik zelf ook altijd al. Daar is geen discussie over mogelijk.' Allochtone ouders geven zelden aan dat hun kind een sport moet beoefenen. Vooral allochtone vaders hebben andere verwachtingen bij sportdeelname. Zij leven voor een deel met het idee dat je iets moet bereiken met de sport die je beoefent. Sport voor de gezelligheid of om lekker te bewegen, krijgt van de allochtone vaders niet altijd de waardering die de leden zoeken. 'Mijn vader vindt dat als je een sport doet, je er ook echt de top mee moet behalen. Je moet door kunnen breken en er geld mee kunnen verdienen. Met korfbal kan dat niet echt. Mijn vader begrijpt niet dat ik gewoon sport omdat ik het leuk vind. Mijn moeder begrijpt het wel.' (allochtoon lid, vrouw). Niettemin zijn er tekenen dat de houding van allochtone ouders jegens sport aan het veranderen is. Niet alleen neemt de sportdeelname van allochtone volwassenen toe (Kamphuis & Van den Dool, 2008), ook de beeldvorming in de allochtone gemeenschap ten aanzien van sport die uit de interviews met de ouders van 6-11 jarigen naar voren is gekomen, geeft hoop.

7.5 Slotbeschouwing

Sporten in verenigingsverband wordt de autochtone jeugd met de paplepel ingegoten. Het is vanzelfsprekend. De sportvereniging is dan ook niet weg te denken uit de Nederlandse maatschappij. Hoe anders is dat in

De huidige generatie jonge allochtonen leert gelukkig de weg naar de sport steeds beter te vinden. Nog niet in dezelfde mate als autochtonen, maar een kentering is zichtbaar

niet-westerse landen. De huidige generatie jonge allochtonen leert gelukkig de weg naar de sport steeds beter te vinden. Nog niet in

dezelfde mate als autochtonen, maar een kentering is zichtbaar (Kamphuis & van den Dool, 2008). Niettemin blijft de achterstand in sportdeelname in verenigingsverband bestaan. Reden voor de rijksoverheid om in het programma *Meedoen* de sportvereniging centraal te stellen.

Dit sporten in verenigingsverband, zo wordt verwacht, levert een essentiële bijdrage aan de integratie en opvoeding. In deze slotbeschouwing kijken we kritisch naar de rol die de sportvereniging wordt toegedicht en de knelpunten evenals kansen die gerelateerd zijn aan de verenigingssport. Voor de gepresenteerde analyses is gebruik gemaakt van twee onderzoeksbronnen. Dat zijn monitorgegevens van ledenaantallen van deelnemende sportbonden en verenigingen, en interview- en enquêteresultaten van een verdiepingstudie bij 44 geselecteerde verenigingen.

De populariteit van sporten in verenigingsverband is onder de allochtone jeugd aan het toenemen, zo wijst de kwantitatieve studie bij de *Meedoen*-verenigingen uit. De sportdeelname van allochtonen is overigens wel traditioneel gericht. De stereotype sportbeelden komen in dit onderzoek nadrukkelijk naar voren. Zo zijn Marokkanen ruim vertegenwoordigd bij de vechtsport. Turken zijn relatief vaak lid van een voetbalvereniging en de Antillianen van een honkbalvereniging. Het zijn de reeds gekleurde sporten die de meeste aantrekkingskracht hebben op de allochtonen. Bij de andere sporttakken is de drempel duidelijk hoger. Het is zo dat de allochtone meisjes kiezen voor de mannensporten die een gekleurd karakter hebben,

zoals voetbal en vecht- en verdedigingssporten en minder voor de witte meisjessporten. De socialisatie van allochtone meisjes lijkt daarmee te verlopen via de mannelijke familieleden (broers, vader of neven). De keuze voor andere sporten is daardoor minder vanzelfsprekend en vraagt om extra inspanningen van verenigingen en bonden. Tot nu toe lijkt vooral de KNGU en haar verenigingen hierin te slagen. Zij hebben de aantrekkingskracht op vooral allochtone meisjes weten te vergroten.

We kunnen concluderen dat het aantal allochtone leden bij de verenigingen uit het programma *Meedoen* is toegenomen. Meer dan het aantal autochtonen leden. De specifieke op de allochtonen toegesneden activiteiten die de verenigingen ontplooiën, lijken hiermee vruchten af te werpen. Hierbij is vooral de samenwerking met scholen en allochtone rolmodellen belangrijk gebleken.

Maar *Meedoen* staat voor meer dan participeren alleen. Integratie en opvoeden zijn eveneens kernpunten van het programma. Goede omgangsvormen binnen de vereniging zijn hiervoor van groot belang (Duyvendak et al., 1998). Uit de verdiepingstudie is gebleken dat het met deze omgangsvormen wel goed zit. Hierbij lijken vooral de investeringen in de kwantiteit en kwaliteit van het kader, toch één van de belangrijkste knelpunten van verenigingen (Kalmthout et al., 2009), vruchten af te werpen. Voor het kader is namelijk een belangrijke rol weggelegd om normen en waarden te bewaken en integratie te bevorderen.

Integratie

De goede manier waarop binnen de vereniging door leden, ouders en kader met elkaar wordt omgegaan, draagt bij aan de sociale functie van de vereniging. De vereniging vormt, zo blijkt uit onze studie, een hechte gemeenschap. De leden van een vereniging voelen zich onderling sterk verbonden. Zij hebben veel onderling contact en zijn daar goed over te spreken. Er worden geen spanningen tussen allochtonen en autochtonen gerapporteerd. Verenigingen geven aan dat integratie bij hen überhaupt geen issue is, omdat iedereen gelijk is. Dit beeld van samengaan binnen de vereniging heeft maar een beperkte transfer naar andere sferen. De contacten die zich binnen de vereniging voordoen, worden niet doorgetrokken buiten de vereniging. De vriendengroepen, van vooral jongeren, zijn allerminst gekleurd. Autochtonen hebben vooral autochtone vrienden en bij allochtonen domineren allochtone vriendschappen. De sportvereniging kan daar niet makkelijk verandering in aanbrengen.

Niettemin zijn talloze waardevolle *weak ties* ontstaan doordat meer allochtonen lid zijn geworden van de sportverenigingen. Deze *weak ties* zijn belangrijk voor de mogelijkheden van een individu (Granovetter, 1973) en kunnen wellicht op termijn leiden tot hechtere banden tussen allochtonen en autochtonen. We moeten niet vergeten dat integratie een proces is van de lange adem. Er is tijd voor nodig en het wordt zeker niet van de ene op de andere dag gerealiseerd.

Bij de kinderen lijken de contacten buiten de vereniging iets beter stand te houden. De jongste jeugd (6-12 jaar) groeit op in een multiculturele samenleving en is 'kleurenblind'. Sociale contacten zijn niet gebonden aan huidskleur, cultuur of geloof, maar of ze met anderen 'fijn kunnen spelen', zo geven ouders aan. Door de sterke binding aan de woonomgeving speelt de samenstelling van de woonomgeving en de schoolcontext een belangrijke rol in de samenstelling van de vriendengroepen.

Opvoeden

De leden en ouders onderschrijven de opvoedkundige rol van de sportvereniging. Zowel autochtonen als allochtonen zijn van mening dat de sportvereniging een opvoedkundige rol vervult in hun leven. Maar sport

heeft voor de autochtone ouders wel een prominentere rol in de opvoeding dan bij allochtone ouders. Waar bij autochtone ouders sport als een 'verplicht' onderdeel van de opvoeding wordt gezien, heeft sport bij allochtone ouders (vooral vaders) een andere lading. Sport is niet per se voor opvoeding, sociale contacten en gezelligheid. Het moet nut hebben, liefst ook economisch. Toch erkennen de allochtone ouders die hun kinderen laten sporten in verenigingsverband dat dit waardevol is. Maar de indruk bestaat dat het belang van sporten in verenigingsverband nog niet breed gedragen wordt in de allochtone gemeenschap. Allochtone ouders hebben een andere beeldvorming van sport en zien het minder als noodzakelijk onderdeel van de opvoeding. De financiële regelingen die gemeenten hebben om het lidmaatschap van een sportvereniging ook voor de minima financieel mogelijk te maken werpen hun vruchten af. Meerdere allochtone ouders geven aan hier gebruik van te hebben gemaakt om de kinderen te kunnen laten sporten. Hiermee lijkt de financiële drempel geëffend.

Knelpunten

Culturele rolpatronen zorgen er nog altijd voor dat sport een ondergeschikte rol vervult in het vrijetijdspatroon van allochtonen en alleen bij jongens vanuit prestatieperspectief geaccepteerd lijkt te zijn. Het is ook mede door deze culturele rolpatronen dat verenigingen moeite hebben om sportuitval van vooral allochtone meisjes te voorkomen. Hoofdzakelijk ligt de oorzaak hiervoor bij de spelregels van de sport. Verenigingen hanteren vaak, conform de spelregels, kledingvoorschriften om de veiligheid bij sportactiviteiten te kunnen garanderen. Het verbod op het dragen van een hoofddoek voor allochtone meiden wordt als een van de oorzaken genoemd van het opzeggen van het lidmaatschap zo rond 12- of 13-jarige leeftijd. Maar het gaat niet altijd om kledingvoorschriften. Bij turnen en dans past een hoofddoek weliswaar niet binnen de voorstellingen, waar het team zich in dezelfde outfit als één geheel dient te presenteren, maar wordt ook vanuit het culturele rolpatroon een voorstelling voor een gemengd publiek een omstrede aangelegenheid voor allochtone meisjes.

Het is vanuit het belang dat door allochtonen aan prestatie wordt gehecht niet opmerkelijk dat de bij autochtonen populaire 'derde helft' op weinig steun van allochtonen kan rekenen. Zij zijn vooral begaan met de prestaties tussen de lijnen, en minder met hetgeen zich tussen de kantine muren afspeelt in een decor van Nederlandse knusheid met gehaakte kleedjes en kunstbloemen. De kantinebeheerders en bestuurders nemen weinig initiatief om de kantine aantrekkelijker te maken voor de allochtonen. Terwijl toch onmiskenbaar een groot deel van het sociale verenigingsgebeuren zich afspeelt in de kantine, wat mogelijkheden tot integratie biedt.

Perspectief

Verenigingen besteden veel aandacht aan de kwantiteit en kwaliteit van het kader. Zij zien dit terecht als een belangrijke voorwaarde voor het werven en behouden van leden, integratie en het scheppen van een gezond verenigingsklimaat. De verenigingen maken hierbij werk van de achterblijvende betrokkenheid van allochtone ouders, die vooral zichtbaar is in het beperkte vrijwilligerswerk dat door deze groep ouders wordt verricht. Voor een vereniging is het belangrijk om te beschikken over voldoende en deskundig kader, maar ook het goed zijn in de sport en een goed sociaal imago dragen bij aan de kansen op een succesvol project. Deze verenigingen hebben namelijk een meer dan gemiddelde aantrekkingskracht op allochtone leden en zijn ook in staat om de toestroom van nieuwe leden goed op te vangen. Daarnaast is de aandacht overigens sterk gekoppeld aan stereotype sportbeelden. De KNGU lijkt, als positieve uitzondering, op weg om de stereotype sportbeelden te doorbreken.

Tot slot verdient de sportsocialisatie van allochtone meisjes en de invloed van allochtone ouders bijzondere aandacht. De sportkeuze van allochtone meisjes verschilt sterk van de sportkeuze van de autochtone meisjes. De sportsocialisatie vindt bij allochtonen vooral plaats via de mannelijke familieleden. Het is goed om te zien dat ze de weg naar de sport weten te vinden, maar het roept ook vragen op. Wat weerhoudt de allochtone meisjes ervan om de sporten te beoefenen die bij de autochtone meisjes zo geliefd zijn? Willen ze niet, kunnen ze niet, of mogen ze niet? Nader onderzoek op dit terrein biedt wellicht aanknopingspunten voor de 'witte' sporttakken om het tij te keren. Maar ook is het goed om nader te onderzoeken of allochtonen niet mogen sporten van de ouders. Van ouders gaat immers een niet te verwaarlozen invloed uit op de sportdeelname van het kind.

Noten

- ¹ In een aantal gevallen, vooral waar het vecht- en verdedigingssporten betreft, gaat het ook om commerciële clubs of sportscholen.
- ² Voor het programma *Meedoen* worden tot 2010 nog twee metingen gehouden om de ontwikkeling van allochtone leden bij de deelnemende sportvereniging in beeld te houden.
- ³ De vragenlijst en de topiclijst zijn opgenomen in de digitale versie van het rapport *Sport en Integratie: vanzelfsprekend maar niet vanzelf* (Hoekman et al., 2008). Zie www.mulierinstituut.nl/publicaties
- ⁴ De resultaten in deze paragraaf zijn ontleend aan de rapportage van de verdiepingsstudie *Sport en integratie: vanzelfsprekend maar niet vanzelf* (Hoekman et al., 2008).

Literatuur

- Bourdieu, P. (1979).** *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Cambridge Mass.: Harvard University Press.
- Breedveld, K. (2006).** Verschillen in sportdeelname. In K. Breedveld & A. Tiessen-Raaphorst (red.) *Rapportage Sport 2006* (pp. 299-321). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Breedveld, K., Frelier, M., & Nuijten, S. (2007).** *Nulmeting programma Meedoen Allochtone Jeugd door Sport*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Breedveld, K., Jong, M. de & Stuij, M. (2008).** *Monitoring Tijd voor Sport*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Breedveld, K. & Broek, A. van den (2008).** Sport en uitgaan. In A. Van den Broek & S. Keuzenkamp (red.) *Het dagelijkse leven allochtone stedelingen* (pp. 170-188). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau
- Burt, R. (2001).** Structural holes versus network closure as social capital. In N. Lin, K. Cook & R. Burt (red.) *Social Capital: Theory and Research* (pp. 31-56). Chicago: Aldine de Gruyter.
- Duyvendak, J.W., Krouwel, A., Kraaijkamp, R. & Boonstra, N. (1998).** *Integratie door sport? Een onderzoek naar gemengde en ongemengde sportbeoefening van allochtonen en autochtonen*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.
- Elling, A. & Knoppers, A. (2005).** Sport, Gender and Ethnicity: Practises of Symbolic Inclusion/Exclusion. *Journal of Youth and Adolescence* (34) 3, 257-268.
- Elling, A. (2007a).** Tennissen in de voetsporen van je moeder. In: A. Elling, K. Breedveld & R. van der Meulen, (red.). *Sport in het kort. Het Nationaal Sport Onderzoek* (pp.14-15). 's-Hertogenbosch/Nieuwegein: W.J.H. Mulier Instituut/Arko Sports Media.
- Elling, A. (2007b).** Van buitenspel naar sport? Sportparticipatie van (allochtone) kinderen. *De wereld van het jonge kind* (34) juni, 320-323.
- Frelier, M. & Breedveld, K. (2008).** *Meedoen allochtone jeugd door sport: Tussenmeting 2008*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Goossens, R., Kamphuis, C. & Veldhoven, N. van (2008).** Sportinfrastructuur: organisaties, accommodaties en vrijwilligers. In K. Breedveld, C. Kamphuis & A. Tiessen-Raaphorst (red.) *Rapportage Sport 2008* (pp. 126-161). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/W.J.H. Mulier Instituut.
- Granovetter, M. (1973).** The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology* (78) 6, 1360-1380.
- Hoekman, R. (2009).** *Sportdeelname in Den Haag: sociaal bepaald en gelaagd*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Hoekman, R., Kemper, F. & Frelier, M. (2008).** *Sport en integratie: vanzelfsprekend maar niet vanzelf*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Jehoel-Gijsbers, G. (2009).** *Kunnen alle kinderen meedoen? Onderzoek naar de maatschappelijke participatie van arme kinderen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kalmthout, J., Jong, M. de & Lucassen, J. (2009).** *Verenigingsmonitor 2008. De stand van zaken bij sportverenigingen*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut/Arko Sports Media.
- Kamphuis, C. & Dool, R. van den (2008).** Sportdeelname. In K. Breedveld, C. Kamphuis & A. Tiessen-Raaphorst (red.) *Rapportage Sport 2008* (pp. 74-101). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/W.J.H. Mulier Instituut.
- Legendijk, E. & Gugten, M. van der (1996).** *Sport en allochtonen: feiten, ontwikkelingen en beleid (1986-1995)*. Rijswijk: Ministerie van VWS.
- Ministerie van WVC (1985).** *Nota sport en minderheden*. Rijswijk: Ministerie van WVC.
- Ministerie van VWS (2005).** *Tijd voor sport*. Den Haag: Ministerie van VWS.

- Ministerie van VWS (2006).** *Programma Meedoen Allochtone Jeugd door Sport 2006-2010*. Den Haag: Ministerie van VWS.
- Putnam, R. (2000).** *Bowling Alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Tangen, J. (2004).** Embedded Expectations, Embodied Knowledge and the Movements That Connect: A System Theoretical Attempt to Explain the Use and Non-Use of Sport Facilities. In *International Review for the Sociology of Sport* (39) 1, 7-25.
- Van der Meulen, R. (2007).** *Brug over woelig water*. Amsterdam: Thela Thesis.